

А.В. Макарэвіч

АДРАДЖЭННЕ ЁСТАРАЭЛЫХ ЭКАНАМІЧНЫХ НАЗВАЎ У СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Значэнне прадпрымальніцтва ў рынкавай эканоміцы надзвычай вялікае. Без яго рынкавая эканоміка ні функцыянаваць, ні развівацца не можа. Прадпрымальнікі Беларусі падчас сваёй дзейнасці выкарыстоўваюць устарэлыя словы беларускай мовы. Тым самым робяць важкі ўклад у адраджэнні ўстарэлых эканамічных назваў сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Некаторыя асаблівасці гэтага працэсу адлюстраваны ў артыкуле.

Развіццё малога і сярэдняга бізнесу з'яўляецца адным з асноўных фактараў станаўлення і развіцця рынкавай эканомікі Беларусі. У сваёй дзейнасці прадпрымальнікі ўжываюць і ўстарэлыя словы сучаснай беларускай літаратурнай мовы (напрыклад, **бровар, карчма, крамбабуля, рэспект, рэстаратар, талер, царыца, харчэўня, шынок, яхант** і інш.), тым самым вяртаюць іх у актыўны ўжытак, г.зн. устарэлыя словы зноў становяцца агульнаўжывальнымі.

У лінгвістыцы пакуль няма адзінага тэрміна для абазначэння гэтай з'явы. Да прыкладу, А. Баханькоў такі працэс называе ажыўленнем устарэлых намінацый [1, с.116], А. Наркевіч – вяртаннем да актыўнага ўжытку старых, вядомых у мінулым слоў і выразаў [2, с.17], А. Кожын – адраджэннем устарэлай лексікі [3, с.35] і г.д.

Ажыўленне ўстарэлых найменняў найбольш актыўна адбываецца пры наяўнасці ў мове перапынку ў пісьмовай традыцыі. Такая з'ява назіралася ў беларускай мове ў пачатку ХХ ст., калі ідэя аб старабеларускай мове як “залатым веку” беларускай пісьменнасці атрымала шырокае распаўсюджанне. Могуць таксама ажыўляцца і словы, што перайшлі ў пасіўны запас, пры функцыянаванні пісьмовай мовы ў перыяды рэзкіх сацыяльных змен у грамадстве (Г. Кулеш). Даследаванне працэсу “ажыўлення” лексікі звязана з рашэннем праблемы: ці з'яўляецца другое нараджэнне ўстарэлага наймення новым словам або толькі новым значэннем (адценнем значэння) старога слова. У лінгвістыцы няма адзінага погляду на гэта пытанне. Так, напрыклад, на думку Г. Плотнікавай, змяненне значэння слова па сутнасці абазначае ўтварэнне новага слова, таму што ў слове адбываюцца якасныя змены: можа змяніцца прадметная аднесенасць, пашырыцца лексічнае спалучэнне, змяняцца граматычныя сувязі і да т.п. [4, с.3]. Н. Міхайлоўская лічыць, што “вярнуцца ў актыўны ўжытак могуць толькі архаізмы. Гістарызм жа не можа атрымаць другога нараджэння, бо абазначае і аднаўленне той самай з'явы, якую дадзенае слова называла ў мінулым. І калі ў сучаснай мове функцыянуюць такія словы, як **указ, міністэрства** і да т.п., то яны абазначаюць аб'екты, якасна іншыя ў параўнанні з мінулым. Больш справядліва было б гаварыць пра “гістарычныя амонімы” [5, с.50]. Іншыя мовазнаўцы адзначаюць, што ў выніку ўжывання

старых слоў у іх з'яўляюцца новыя значэнні. Пры пераходзе архаізмаў і гістарызмаў у склад “дзеючых” слоў, заўважае А. Баханькоў, адбываецца змяненне семантыкі – пераасэнсаванне ранейшых значэнняў, страта старых і развіццё новых адценняў, змяненне семантыкі пры ажыўленні слова абумоўлівае змяненне яго словаўтваральных магчымасцей, што праяўляецца ў змяншэнні або павелічэнні колькасці дэрыватаў; парушаюцца ўласцівыя раней лексіка-граматычныя сувязі ажыўленага слова, развіваюцца яго новыя спалучальныя магчымасці [1, с.126].

Палітычныя, сацыяльна-эканамічныя і культурныя пераўтварэнні ў Беларусі ў 80-90-я гады ХХ ст. паспрыялі таму, што шэраг устарэлых лексічных адзінак паводле “Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы” (далей – ТСБМ) (1977-1984): **ламбард, міратворац, міратворчы, правазнавец, правазнаўства, угодкі** і інш. (памета ‘уст.’); **лат, літ, мытнік, мытня** і інш. (памета ‘гіст.’) – сёння зноў сталі агульнаўжывальныя ў сучаснай беларускай мове. Таму, напрыклад, ужо ў “Тлумачальным слоўніку беларускай літаратурнай мовы” (1996) гэтыя словы зафіксаваны без усялякіх памет і адпаведных каментарыяў. На думку П. Сцяцко, у актыўны ўжытак неабходна “вярнуць” такія ўстарэлыя словы, як **вырак, імпрэза, тастамент, травень** і інш. У наш час некаторыя ўстарэлыя словы актыўна выкарыстоўваюцца прадпрымальнікамі як назвы розных аб’ектаў у намінацыйнай функцыі. Гэта, мабыць, на думку тых, хто называе, надае аб’екту асаблівую цікавасць і прыцягвае ўвагу людзей.

Умоўна можна выдзеліць дзве групы такіх назваў:

1. Назвы, якія адлюстроўваюць профільнае прызначэнне таго ці іншага аб’екта:

– Кафэ “Шынок у Салохі” (г. Брэст). – ТСБМ: **Шынок**. У ВКЛ, а затым і ў Расійскай імперыі: невялікі пітны дом, дзе прадаваліся і распіваліся спіртныя напіткі.

– Ювелірная майстэрня “Яхант” (г. Брэст). – ТСБМ: **Яхант**. Стараславянская назва каштоўных камянёў рубіну і радзей сафіру.

– Установа рэстараннага тыпу “Тракцір на Ковельскай” (г. Брэст). – ТСБМ: **Тракцір**. У старажытнасці – гасцініца з рэстаранам, пазней – рэстаран ніжэйшага разраду.

2. Назвы, якія падкрэсліваюць вытанчанасць ці модны характар аб’екта:

– Магазін па продажы абутку “Рэспект”, унітарнае прадпрыемства “РэСпект” (г. Брэст). – ТСБМ: **Рэспект** (уст.). Пашана, павага.

– Рэстаран “Карсар” (г. Мінск). – ТСБМ: **Карсар**. Марскі разбойнік, пірат.

Часам сустракаюцца і некаторыя разыходжанні:

– Прыватнае вытворчае ўнітарнае прадпрыемства па вытворчасці мінеральнай вады і безалкагольных газаваных напіткаў “Царыца” (в. Любашава Ганцавіцкага раёна Брэсцкай вобласці). – ТСБМ: **Царыца**. Жонка цара.

– Бар “Карчма” (г. Брэст). – ТСБМ: **Карчма**. Пітны дом з начлегам у дарэвалюцыйнай Расіі (галоўным чынам на Украіне, у Беларусі і Польшчы).

Прааналізуем некаторыя з іх больш падрабязна. Устарэлая назва **‘гасціны двор’** актыўна ўжываецца бізнесоўцамі ў наш час. І ў Беларусі, і па-за яе межамі з такім найменнем зарэгістраваны адміністрацыйна-гандлёвыя комплексы, агенцтвы нерухомасці, аграсядзібы, гасцініцы, рэстараны, кафэ і інш. Напрыклад, у Брэсце ў пачатку 2000-х гг. адкрыты адміністрацыйна-гандлёвы комплекс **“Гасціны Двор”**. Для карпаратыўнага і сямейнага адпачынку ў в. Высокае Пінскага раёна Брэсцкай вобласці створана аграсядзіба **“Гасціны двор”**. У Мінску функцыянуе рэстаран беларускай кухні **“Гасціны Двор”**, а ў в. Няхачава Івацэвіцкага раёна Брэсцкай вобласці працуе комплекс (рэстаран, гасцініца, гаражы) з такой назвай.

У Расіі таксама сустракаецца гэтае словазлучэнне ў якасці назвы. Так, у Маскве ёсць агенцтва нерухомасці **“Гасціны Двор”**, філіял банка **“Рублёўскі”**, у горадзе Невіннамыск – кафэ і інш.

Назва **‘гасціны двор’** старажытная. Аўтары энцыклапедыі **“Гісторыя Беларусі”** тлумачаць значэнне гэтага гістарызма такім чынам: **“гасціны двор** – комплекс збудаванняў і плошча ў горадзе ці мястэчку, дзе гандлявалі і часова пражывалі купцы і захоўваліся іх тавары. Узніклі ў перыяд ранняга феадалізму, былі пашыраны ў XIII-XIX ст. Звычайна будаваліся ў цэнтры населенага пункта на адкрытай плошчы, дзе адбываўся штодзённы гандаль, а ў вызначаныя дні года – кірмашы. З 1380 г. вядомы ў Брэсце. У Брэсце **гасціны двор** знаходзіўся ў замкавай частцы горада, у другой палове XVII ст. ён быў перанесены ў новы цэнтр, на востраў (пазней цытадэль Брэсцкай крэпасці), дзе знаходзіліся ратуша і крамы. У XV-XVI ст. спецыяльныя **гасціныя двары** для купцоў з Беларусі і Літвы існавалі ў Бранску, Вязьме, Маскве і іншых рускіх гарадах” [6, с.497-498]. **Гасціныя двары** мелі важнае значэнне для тагачасных гандляроў-купцоў (**гасцей**). У **“Гістарычным слоўніку беларускай мовы”** зафіксаваны шэраг словазлучэнняў, якія характарызуюць самыя розныя бакі жыцця такіх **двароў**: **гостинный господарь** ‘уладальнік будынка для прыезджых’, **гостинный дворь** ‘будынак з кватэрамі для прыезджых купцоў і з асобным памяшканнем для вазоў з таварамі. *он на дворе гостинномъ досыт чинечи ему готовыми грошьми платил, а остатокъ полотномъ простымъ дадоваль* (ИЮМ, XXXII, 15, 1578)’, **гостинная девка** ‘дзяўчына, якая працуе ў гасціным двары’, **гостинная жалоба** ‘скарга на прыездага’, **гостинный люд** ‘прыезджы чалавек; чужаземец’, **гостинная невеста** ‘тое, што і **гостинная девка**’, **гостинное право** ‘права, якое існуе для прыезджых купцоў’, **гостинная работа** ‘работа, якая выконвалася ў гасціным двары’, **гостинная сотня** ‘саслоўная адзінка, якая вылучалася сярод гарадскога купецтва’, **гостинная справа** ‘загранічная справа’, **гостинный товарь** ‘купецкі, прывезены з другіх краін тавар’. Таксама даюцца лексемы **гость (гостебникъ)** ‘2. Купец, які гандляваў у розных гарадах і краінах; іншаземны купец; чужаземец. *Торговати Немецькому купцю с гостемъ Литовьское земли доброволно* (РЛА, 120, 1405)’, **гостити** ‘2. Гандляваць, ездзіць з мэтай гандлю. *А гостемъ нашымъ гостити безъ рубежа и безъ пакости* (АЗР, I, 65, 1449)’, **гостина** ‘гасцяванне; часовы прытулак’, **гостинець, гостынець** ‘1. Гасцінец, вялікая

праезджая дарога. 2. Памяшканне для прыезджых, гасцініца' [7, с.111-116]. У старабеларускай мове ўжываўся сінонім да **гасцінага двара – гостинный домь**. І. Насовіч у “Слоўніку беларускай мовы” (1870) не фіксуе найменне **гасціны двор**, але адзначае словы “**госцинецъ** ‘2) Торговая дорога съ канавами. Госцинецемъ лѣпѣй ѣхаць, чимъ-си проселочною дарогою. Битый гостинецъ’, **госциновыи** ‘Относящійся къ большой торговой дорогѣ. Гостиновые мостки” (с.120). У першым томе “Слоўніка мовы “Нашай нівы” (2003) знаходзім толькі варыянты наймення **гасцінец**: гасцінец, гасцинец, гасьцінец, гасьцинец, haściniес, госцинец ‘большак, тракт; шырокая дарога’ (с. 433). Аўтары “Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы” (1977-1984) вельмі лаканічныя: “**гасціны двор** – гандлёвыя рады ў спецыяльным будынку” (т.5, кн.2, с.532). Думаецца, што палітычныя абставіны ў тагачаснай БССР (ды і ў СССР) паўплывалі менавіта на такое тлумачэнне гэтага гістарызма.

У рускай мове таксама зафіксавана назва **гасціны двор**. Так, лексікограф У. Даль адзначае: “**гостинный дворъ**, ряды, лавки, торговый рядъ; // *стар.* также постоянный или заѣзжий дворъ для купцовъ” [8, с.386]. Падаецца і сучаснае яе значэнне. Напрыклад, у слоўніку рускіх гістарызмаў: “**гасціны двор** – гандлёвыя і жыллыя памяшканні, двор для купцоў (гасцей), якія прыязджалі з таварамі’. У сучаснасці: **гасціны двор** – гандлёвыя рады ў спецыяльна пабудаваным будынку” [9, с.32]. Словазлучэнне **гасціны двор** захавалася і як назва вялікага ўніверсальнага магазіна ў Санкт-Пецярбургу і некаторых старажытных рускіх гарадах.

Адным з кампанентаў гэтага наймення з’яўляецца слова **госць**. Ужо ў старажытнасці былі вызначаны ўзаемаадносіны паміж дзяржавай і тагачаснымі прадпрымальнікамі (купцамі-**госцямі**). У Вялікім Княстве Літоўскім асоба і маёмасць **госця** знаходзіліся пад абаронай Статута. На думку Г.А. Маслыкі, “**госць**, у даўнія часы купец (тутэйшы ці іншаземны), а таксама кожны чужаземец ці чалавек, які знайшоў часовы прытулак у іншых краіне, горадзе, у каго-небудзь. У ВКЛ асоба і маёмасць **госця** былі пад аховай Статута і ўсякая крыўда ці шкода, нанесеная яму тубыльцамі (мясцовымі жыхарамі) выклікала прыняцце да вінаватых пэўных мер адпаведнасці. Такую ж адказнасць за проціпраўныя ўчынкі і злачынствы супраць тубыльцаў Статут таксама прадугледжаў у адносінах да **госця** (раздз. 4, арт. 28, 29)” [6, с.477].

У. Даль канкрэтызуе сферу дзейнасці **гасцей** (купцоў). Яны гандлявалі ў іншым месцы, а не там, дзе жылі. “Иноземный или иногородный купецъ, живущий и торгующий не тамъ, гдѣ приписанъ” [8, с.386]. У рускіх слоўніках падаецца лексічная адзінка **госць** з двума значэннямі: “1. Купец, пераважна замежны (*стараж.*). 2. Наведвальнік рэстарана або гасцініцы (з вуснаў прыслугі; *дарэвалюц.*)” і найменне **гасцінадворац** “купец, які меў магазін у гасціным двары” [11, с.78].

Другое нараджэнне, амаль праз дзвесце гадоў забыцця, атрымаў і **талер**, які падчас гандлёвых аперацый выкарыстоўвалі нашы продкі. **Талер** як найменне актыўна ўжываюць прадпрымальнікі ў многіх раёнах Беларусі.

У Мінску працуюць вытворча-камерцыйная фірма “**Талер**”, таварыства з абмежаванай адказнасцю “Залаты **талер**-правайдэр”, піваварня “**Талер**”, фірменны магазін “**ТАЛЕР**”, паліграфічнае прадпрыемства “**Талер-Плюс**”. У 1994 г. Нацыянальны банк Беларусі зарэгістраваў банк “Залаты **талер**” у якасці адкрытага акцыянернага таварыства. Пазней ліванскія Fransabank і холдынг Fransa набылі 98,93% яго акцый. Цяпер гэта “Франсабанк”. Для распрацоўкі бізнес-планаў інвестыцыйных праектаў створана інвестыцыйна-кансалцінгавая група “Цім **Талер**” у 2008 г. У Брэсце адкрыты гульнявы клуб “**Талер**”, магазін касметыкі і парфумы “**Талер**”. Зарэгістраваны антыкварны магазін “**Талер**” у Віцебску, бар “**Талер**” у г.Ліда. Усяго ў базе звестак аб назвах юрыдычных асоб, змешчаных у Адзіным дзяржаўным рэгістры юрыдычных асоб і індывідуальных прадпрыемальнікаў Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь, намі выяўлена 42 назвы са словам **талер**. Грашовая адзінка **талер** (у лацінамоўным варыянце) стала выкарыстоўвацца нават у якасці псеўданіма. Так, у Магілёве з 2009 г. працуе дзі-джей **Taler** (сапраўднае імя – Сяргей Перапечын). У інтэрнэце ёсць сайт “Залаты **Талер**”.

Сучасныя беларускія пісьменнікі ў сваіх творах таксама ўжываюць гэты гістарызм. У 2001 г. А. Федарэнка надрукаваў аповесць “Шчарбаты **талер**”, а ў 2004 г. на яе аснове напісаў сцэнарый для фільма “Тры **талеры**” (фільм зняты ў 2005 г.).

Карыстаюцца словам **талер** і аўтары сучасных падручнікаў па эканамічнай тэорыі. У кнізе “Макраэканоміка. (Эканамічная тэорыя. Частка 3)” (2004) І. Лемяшэўскага знаходзім, напрыклад, задачу: “Экспарт тавараў і паслуг склаў 800 тысяч **талераў**; імпарт склаў 900 тысяч **талераў**...” (с.143).

Талер як грашовая адзінка вядомы ў Беларусі з XVI ст. Энцыклапедыя “Гісторыя Беларусі” адзначае: ‘**талер**, сярэбраная манета высокай пробы еўрапейскіх краін 16-18 ст., грашова-лікавая адзінка, вагавая адзінка для серабра. Слова **талер** – частка нямецкай назвы сярэбраных гульдэнаў (іаахімсталергульдэн), якія выбівалі ў г. Яхімаў (Чэхія) з 1519 г.; назва асацыяравалася з назвай талеркі (ням. Teller)... [12, т.6, кн.1, с.496]. І.Н. Колабава ўдакладняе значэнне гэтага германізма: “**талер** – 1) Сярэбраная манета (маса 28-32 г). У актавых крыніцах Беларусі ўпершыню ўпамінаецца ў 1529 (Слонім). Літоўскі **талер** і яго палавінная фракцыя выпускаліся з 1564, у Польшчы з 1580. На тэрыторыі ВКЛ абарачаліся польскія, германскія, нідэрландскія **талеры** і інш. Рыначны курс **талера** на працягу XVI ст. вар’іраваў ад 24 да 30,6 літоўскага гроша. 2) Лікава-грашовае паняцце для вызначэння рэальных сум у меншых за **талер** наміналах. 3) Вагавая адзінка для вырабаў з серабра, якая адпавядала масе **талера**” [10, с.535].

Яхімсталеры, як адзначае ў “Слоўніку Свабоды” (2012) Алена Ціхановіч, хутка набылі папулярнасць ва ўсёй Еўропе, сталі ўзорам для біцця манет у іншых дзяржавах. Заскладаная назва скарацілася, і ў розных краінах яна зведала невялікія мадыфікацыі – у Скандынавіі стаў вядомы далер, у Іспаніі – далера, у Вялікім Княстве Літоўскім – **талер**, у Англіі – долар (с.114). Між іншым, шведскія медныя манеты вартасцю ў 10 **талераў** былі

самыя цяжкія металічныя манеты ў тагачаснай Еўропе. Яны біліся ў XVIII ст., і вага адной такой манеты – 19 кг 710 г.

У Вялікім Княстве Літоўскім, сцвярджае В. Дзеружынскі, білі **талеры** Брэсцкі і Гродзенскі манетныя двары. Апошні **талер** ВКЛ быў адбіты Гродзенскім манетным дваром у 1794 годзе, калі гэты двор зачынілі войскі Суворова. Акрамя Беларусі, сярод славянскіх краін **талер** біў у сярэднявеччы манетны двор Славеніі (там ён называўся **толэр**). Таму пасля распаду Югаславіі Славенія ўвяла ў сябе славенскі **талер**; цяпер Славенія перайшла на еўра.

У лексікаграфічных працах беларускай мовы гэты гістарызм тлумачыцца па-рознаму. І.Насовіч у “Слоўніку беларускай мовы” (1870) піша: “**талеръ**. серебрянная монета въ 90 копеек серебромъ, имѣющая ходъ въ Литвѣ” (с.632). У “Тлумачальным слоўніку беларускай мовы” ў 5 т. (1977-1984) зафіксавана: “**талер** – буйная сярэбраная высокай пробы манета еўрапейскіх краін XVI-XIX ст., грашова-лікавая адзінка, вагавая адзінка для серабра”. Аўтары “Тлумачальнага слоўніка беларускай літаратурнай мовы” (1996) лаканічныя: “**талер** – старажытная нямецкая залатая і сярэбраная манета”. Як бачым, укладальнікі тлумачальных слоўнікаў беларускай мовы не адзначаюць абарачэнне **талера** ў Беларусі ў сярэднявеччы. Найбольш грунтоўна падае значэнне гэтай лексічнай адзінкі А. Булыка ў “Слоўніку іншамоўных слоў” (1999): “**талер** (ням.Taller) – старажытная сярэбраная манета, якая ў 1518 г. пачала чаканіцца ў Чэхіі, а пазней распаўсюдзілася ў Германіі, Скандынавіі, Галандыі, Італіі і іншых еўрапейскіх краінах; на тэрыторыі Беларусі **талер** абарачаўся з 16 ст.”. У слоўніках сучаснай беларускай мовы не адзначаецца дата выхаду **талера** з ужытку, а лексікаграфічныя крыніцы рускай мовы фіксуюць гэты факт. Напрыклад, у “Тлумачальным слоўніку іншамоўных слоў” (2001) Л. П. Крысіна знаходзім: “...**талер** зняты з абарачэння ў 1908 г.”. Адзначым, на тэрыторыі Германіі (Прусія) **талер** як грашова адзінка абарачаўся да 1948 г.

Тэрмін **талер** ‘буйная польская сярэбраная манета’, лічыць С. Струкава, запазычаны беларускай мовай з польскай і праявіў словаўтваральную актыўнасць, аб чым сведчаць зафіксаваныя ў пісьмовых помніках дэрываты: **таляроць (талероць), талярыца, полталяра, (полталера, пулталера), полталяроць (полталероць, пулталяроць)**; кампазіты з кампанентам *пол-* абазначалі манету вартасцю ў палавіну **талера**. **Полталеръ** мог мець пры сабе азначэнне *твердый*: *полталеровъ твердыхъ, штукъ тысяча шестьдесятъ, по золот. шесть*, адсюль зразумела, чаму значэнне ‘**талер**’ у старабеларускай мове магло перадавацца ўстойлівым выразам *твердая монета* [13, с.650].

Пісьменнік Янка Сіпакоў у сваёй кнізе “Зялёны лісток на планеце Зямля” (2010) змясціў эсэ “Нашы грошы”, дзе належнае месца адвёў і **талеру**: “Радзіма нашага **талера** – чэшскі горад Іаахімсталь. Спачатку вялікія манеты да 30 грамаў срэбра, адчаканеныя там, называліся “іаахімсталярамі”. Потым Расія ўзяла для вызначэння гэтых грошай першую частку слова, называючы іх “яфімкамі”, а мы, як і шмат хто ў свеце, – другую: **таляры**,

талеры, даляры...”. Як адзначае эканаміст А. Мамедаў, з другой паловы XVI ст. рускі ўрад выкарыстоўваў яфімкі ў валютных аперацыях (напрыклад, для выплаты жалавання замежнікам). Гандаль імі быў дзяржаўнай манополіяй, а іх зварот унутры краіны быў афіцыйна забаронены. У 1653-1654 гг. была спроба ператварыць яфімкі ў рускую манету, перачаканіўшы іх у так званыя “рублёвікі”. У 1659 г. яфімкі былі забароненыя, але яшчэ доўгі час знаходзіліся ў абарачэнні (с.495).

На пачатку 90-х гадоў XX ст. дэпутаты БНФ прапанавалі ўвесці **талер** у якасці нашай нацыянальнай валюты. Канцэпцыю афармлення банкнотаў і манет даручылі беларускаму мастаку Уладзіміру Крукоўскаму. Але, на жаль, большасць дэпутатаў Вярхоўнага Савета XII склікання на чале з прэм’ер-міністрам В.Кебічам была супраць. Пытанне зацвярджэння **талера** як беларускай нацыянальнай валюты актуальнае і цяпер. На старонках незалежных сродкаў масавай інфармацыі грамадзяне выступаюць з такой прапановай (напрыклад, гл. артыкул М.Канаховіча “Талер – гэта незалежнасць Беларусі і яе дабрабыт” у газеце “Народная воля” за 22 студзеня 2013 г.). Ёсць грамадзяне, якія супраць гэтага і прапануюць у якасці назвы нашай нацыянальнай валюты скарачэнне *белар* (ад Беларусь, па аналогіі, у Літве – літ, у Латвіі – лат і г.д.).

Германізм **талер** як устарэлая лексема (памета ‘уст.’) выкарыстоўваецца ў сучаснай украінскай мове: “**таляр (талер)** – старажытная срэбная манета, што абарачалася ў Нямеччыне, Чэхіі, Італіі, а таксама ў Украіне” [14, с.1229]. Як відаць, нашы суседзі нічога не гавораць пра абарачэнне **талера** ў Беларусі.

На думку Яна Станкевіча, пад назвай **таляр** у беларусаў былі пашыраны чужыя манеты, ён адзначае, што “яшчэ дагэтуль беларускія народныя масы амерыканскі доллар называюць **талярам**”, параўн. беларускую форму *даляр* з **таляр** [цыт. па кн.: Струкава С.]. Між іншым, грашовая адзінка ЗША, Канады, Мексікі, Аўстраліі і некаторых іншых краін *доллар* (анг. dollar) утворана ад **талера**. На наш погляд, **талер** мае поўнае права стаць нацыянальнай валютай Беларусі.

Прааналізаваны фактычны матэрыял дае падставы меркаваць, што прадпрымальніцтва Беларусі спрыяе вяртанню ўстарэлых эканамічных слоў у актыўны склад лексікі сучаснай беларускай мовы. Яны выкарыстоўваюцца ў якасці назваў аб’ектаў рознага прызначэння. Аднак застаецца нямала пытанняў па вызначэнні і класіфікацыі “ажыўленых” найменняў, у тым ліку і іх адлюстравання ў слоўніках беларускай мовы. Таму гэта патрабуе больш грунтоўнага і ўсебаковага вывучэння і аналізу ўстарэлай лексікі беларускай мовы.

Літаратура

1. Баханькоў, А.Я. Развіццё лексікі беларускай літаратурнай мовы ў савецкі перыяд: Сацыялінгвістычны нарыс / А.Я. Баханькоў. – Мінск : Навука і тэхніка, 1982. – 231 с.
2. Наркевіч, А. Народжаныя часам / А. Наркевіч // Беларусь. – 1990. – № 6. – С. 17.

3. Кожин, А.Н. Возрождение устаревшей лексики / А.Н. Кожин // Русский язык в школе. – 1957. – № 3. – С. 34–39.
4. Плотникова, Г.Н. Из наблюдений над семантическими процессами в современном русском языке / Г.Н. Плотникова // Исследования по русскому языку. Серия журналистики. – Свердловск, 1968. – Вып. 3. – С. 3–20.
5. Михайловская, Н.Г. Устаревшие слова / Н.Г. Михайловская // Русская речь. – 1972. – № 6. – С.49–54.
6. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: У 6 т. Т. 2. Беліцк – Гімн / Беларус. Энцыкл.; Рэдкал.: Б. І. Сачанка (гал. рэд.) і інш.; Маст. Э.Э. Жакевіч. – Мн.: БелЭн, 1994. – 537 с.
7. Гістарычны слоўнік беларускай мовы. Вып.7. Гляденье – Девичество / Склад. Т. І. Блізнюк і інш.; рэд. А. М. Булыка. – Мінск : Навука і тэхніка, 1986. – 303 с.
8. Даль, В. Толковый словарь живого великорусского языка : Т. 1. А-З / В.Даль. – М. : Русский язык, 1978. – 699 с.
9. Словарь русских историзмов : Учебное пособие / Т. Г. Аркадьева, М. И. Васильева, В. П. Проничев и др. – М. : Высшая школа, 2005. – 228 с.
10. Статут ВКЛ 1588 : Тэксты. Давед. Камент. / Беларус. Сав. Энцыкл.; Рэдкал.: І.П. Шамякін (гал. рэд.) і інш. – Мн.: БелСЭ, 1989. – 573 с.
11. Словарь архаизмов / Сост. И. Смирнов, М. Глобачев. – М.: ТЕРРА – Книжный клуб, 2001. – 424 с.
12. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: У 6 т. Т. 6. Кн. 1: Пузыны – Усяя / Беларус. Энцыкл.; Рэдкал.: Г.П. Пашкоў (галоўны рэд.) і інш.; Маст. Э.Э. Жакевіч. – Мн.: БелЭн, 2001. – 528 с.
13. Струкава, С.М. Лексіка беларускай мовы: гісторыя і сучаснасць. / С.М. Струкава; Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Ф.Скарыны. – Мінск: Права і эканоміка, 2008. – 776 с.
14. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2001. – 1440 с.

Makarevich A. Entrepreneurship in the revival of obsolete economic notions in the modern Belorussian language

The value of entrepreneurship in market economy is extremely large. Without it, market economy can neither function, nor develop. Businessmen of Belarus during their activities use obsolete words of the Belarusian language, thereby making a significant contribution to the revival of obsolete economic notions in the modern Belorussian literary language. Some features of this process are described in the article.